

Oponentský posudok diplomovej práce

Diplomantka: Klára Kusá **Študijný program:** Volné umění **Ateliér:** Socha 2 **Názov diplomovej práce:** Archiv tranzitu / Archive of Transit **Vedúci diplomovej práce:** Tomáš Hlavina

Oponentka: Lucia Gregorová **Stach Akademický rok:** 2025/2026

Diplomová práca Kláry Kusej *Archiv tranzitu / Archive of Transit* je ambicióznym umeleckým projektom, ktorý rozvíja možnosti tvorby vybudovanej na komunikácii, výmene, participácii, inštrukcii a archivačnom geste. Autorka sa vedome vzdáva predstavy umeleckého diela ako autonómneho materiálneho artefaktu a presúva pozornosť k procesom sprostredkovania, odosielania, prijímania, zdržania, odmietnutia, transformácie a spätnej interpretácie. Projekt sa tým zaraďuje do línie konceptuálneho umenia, mail artu, participatívnych a relačných praxí, no dotýka sa aj problematiky inštitucionálnej kritiky a post-studio practice.

Za podstatné považujem, že autorka diplomový projekt nestavia len ako formálnu citáciu historických stratégií mail-artu, ale ako pokus o ich aktualizáciu v súčasnom umeleckom a akademickom prostredí. Komunikácia s vybranými umelcami a umelkyňami, výmena mail artových diel, rozhovory, ich následná archivácia a pretavenie do výstavného a publikačného tvaru vytvárajú sieť vzťahov, ktorá sa stáva samotným médiom práce. Dielo sa tu neodohráva až vo výsledku, ale už v akte oslovenia, čakania, prijatia či odmietnutia odpovede. Práve táto závislosť od druhého — od neistoty reakcie a od časového oneskorenia — dáva projektu jeho presvedčivú performatívnu dimenziu.

Silnou stránkou práce je schopnosť diplomantky uvažovať o vlastnej umeleckej pozícii v napätí medzi rolou autorky, kurátorky, archivárky a iniciátorky procesu. Táto hybridná pozícia je formulovaná presne a zároveň zodpovedá povahe projektu: nejde o tvorbu jedného uzavretého objektu, ale o konštrukciu podmienok, v ktorých sa dielo môže uskutočňovať prostredníctvom iných. Autorka tak presvedčivo tematizuje otázky autorstva, hodnotenia, výberu, sprostredkovania a distribúcie umeleckého diela. V tomto zmysle projekt prekračuje hranicu medzi ateliérovou praxou, kurátorským gestom a teoretickou reflexiou.

Oceňujem tiež záujem o inštitucionálnu kritiku, predovšetkým prácu s textami Andrey Fraser a Simona Sheikha. Autorka si uvedomuje, že kritika inštitúcie sa dnes neodohráva z pomyselného „vonkajška“, ale zvnútra prostredia, ktoré samo formuje hodnoty, výberové mechanizmy, legitimizáciu aj viditeľnosť. Pojem „institutionalized critique“, ktorý v texte rozvíja ako negáciu zjednodušenej opozície voči inštitúcii, je zaujímavým pokusom pomenovať ambivalentnú situáciu súčasného umelca či umelkyne: byť súčasťou inštitúcie a zároveň v nej otvárať priestory frikcie, odporu a preusporiadania.

Vizuálna a grafická stránka predloženej dokumentácie je premyslená a funkčná. Diagramy, mapy, skeny zásielok, administratívne značky, poštové formuláre a grafické textové polia nefungujú len ako ilustrácie, ale ako súčasť jazykového a vizuálneho aparátu práce. Spoločne podporujú predstavu archívu v tranzite — nie ako stabilného miesta uchovania, ale ako

pohyblivej štruktúry vzťahov, presunov, obehov a oneskorení. V tomto ohľade je projekt presvedčivý aj ako výtvarné dielo, nielen ako teoretická alebo organizačná koncepcia.

Za problematickejšiu považujem miestami prílišnú hustotu teoretických pojmov. V texte sa objavujú vo veľkom množstve a nie vždy sú dostatočne rozvinuté. Pojmy ako *the other*, relacionalita, inštitucionalizovaná kritika, dekoloniálny diskurz, post-studio practice, archív, signifikácia či kapitalistická nadprodukcia sú nosné, no niekedy sa navrstvujú rýchlejšie, než ich text dokáže analyticky uchopiť. Najmä koncept *the other* by si zaslúžil presnejšie ukotvenie: autorka správne naznačuje jeho filozofické, feministické a postkoloniálne súvislosti, no zároveň uvádza, že dekoloniálna teória nie je pre uchopenie tohto pojmu kľúčová. Práve tu by bolo vhodné jasnejšie vysvetliť, v akom zmysle sa *the other* vzťahuje na jej vlastnú pozíciu v inštitúcii a čím sa odlišuje od historicky a politicky zaťažených významov tohto pojmu.

Otvorenou zostáva aj otázka vzťahu medzi kritikou umeleckej prevádzky a jej reálnym šírením prostredníctvom siete kontaktov, publikácie, zahraničných prezentácií a potenciálnych inštitucionálnych partnerstiev. Práca veľmi presne pomenúva napätie medzi rezistenciou a začlenením — práve preto by mohla ešte dôslednejšie reflektovať, či sa kritické gesto v procese svojej distribúcie nestáva súčasťou toho istého systému viditeľnosti a hodnotenia, ktorý si kladie za cieľ spochybniť. Táto otázka však nie je nedostatkom projektu; je skôr jedným z jeho najproduktívnejších vnútorných konfliktov.

Textová časť je koncepcne silná, miestami by jej však prospela väčšia jazyková presnosť a dôslednejšia redakcia. Niektoré formulácie pôsobia ako skratky z procesu myslenia a zaslúžili by si prepracovanie do jasnejšej argumentačnej štruktúry. Bibliografia obsahuje relevantné zdroje — Claire Bishop, Nicolas Bourriaud, Ulises Carrión, Michel Foucault, Andrea Fraser, Jacques Rancière, Simon Sheikh či Guy Debord — no vzhľadom na ambície projektu by bolo možné ďalej rozšíriť najmä literatúru k mail-artu, umeleckým archívom a feministickej či dekoloniálnej kritike pojmu „druhého“. Napriek tomu text preukazuje dostatočnú orientáciu v zvolenom diskurze a schopnosť prepájať teoretické referencie s vlastným umeleckým procesom.

Diplomovú prácu Kláry Kusej považujem za vyzretý, inteligentný a aktuálny projekt, ktorý s citlivosťou rozvíja otázku, ako môže umelecká tvorba vzniknúť nie ako produkcia objektu, ale ako organizovanie vzťahu, situácie, výmeny a archívu. Jej sila spočíva práve v tom, že neposkytuje jednoduché riešenie kritiky inštitúcie, ale ukazuje jej komplikovanú, ambivalentnú a zároveň živú podobu zvnútra umeleckého prostredia. Projekt má jasný potenciál ďalšieho rozvoja v podobe publikácie, výstavných aktivácií a diskurzívnych formátov.

Diplomovú prácu Kláry Kusej *Archiv tranzitu / Archive of Transit* odporúčam k obhajobe.

Navrhovaná klasifikácia: výborne / 1

Otázky k obhajobe

1. Ako presne rozumiete pojmu *the other* vo svojom projekte? Ide o vašu vlastnú pozíciu v inštitúcii, o pozíciu prizvaných umelcov a umelkýň, alebo o pohyblivú rolu, ktorá sa v procese komunikácie premieňa?
2. V čom sa podľa vás mail art dnes odlišuje od historických mail-artových sietí 60. a 70. rokov? Čo do tejto formy prináša súčasný digitálny, postinternetový a inštitucionálne prepojený kontext?
3. Kde vidíte hranicu medzi inštitucionálnou kritikou a jej opätovným včlenením do systému hodnotenia, prezentácie a umeleckej kariéry? Je táto hranica pre váš projekt problémom, alebo práve jeho témou?

V Prahe dňa 29. 5. 2026 Lucia Gregorová Stach oponentka diplomovej práce

